

امین الاسلام طبرسی؛ ابو علی، فضل بن حسن بن فضل طبرسی، معروف به امین الاسلام طبرسی در حدود سال‌های 460 تا 470 هجری در مشهد مقدس به دنیا آمد. طبرسی را بزرگان، منسوب به طبرستان دانسته‌اند که در این صورت طبرسی خوانده می‌شود. اما بنا بر تحقیق چنین نیست، بلکه طبرسی منسوب به تفرش است و تلفظ آن طبرسی است تفرشی، زیرا اولاً؛ اگر از طبرستان بود نسبت او طبری می‌شد نه طبرسی ثانياً؛ بی‌هیچ‌ی در کتاب تاریخ بی‌هق او را منسوب به تفرش می‌دانند و با توجه به هم عصر بودن آنان و اینکه سال در بی‌هق بوده‌اند و با یکدیگر آشنایی نزدیک داشته‌اند قول بی‌هقی مقدم بر دیگران است. عنوان طبرسی بیشتر اوقات بر امین الاسلام طبرسی صاحب مجمع البیان اطلاق می‌شود علاوه بر او بر بعضی دیگر از بزرگان نیز اطلاق می‌شود از جمله:- احمد بن علی طبرسی مؤلف کتاب احتجاج که معاصر امین الاسلام است. - حسن بن فضل طبرسی فرزند مؤلف کتاب مکارم الأخلاق. - ابو محمد بن فضل طبرسی که معاصر امین الاسلام است و ابن شهر آشوب از او نیز روایت نقل کرده است. خاندان طبرسی از خاندان‌های معروف بین شیعیان است. حسن بن فضل، خود از علمای عصر خویش بوده است. فرزند او رضی الدین، حسن بن فضل طبرسی نیز چون خورشیدی در آسمان علم و زهد و تقوا می‌درخشید. او از شاگردان پدر بی‌هق کتب فراوانی از جمله مکارم الأخلاق می‌باشد. نوه امین الاسلام طبرسی نیز دنباله راه پدر و جد خویش را گرفته و کتابی ارزشمند چون مشکاة الأنوار از او به یادگار مانده است. اساتید و مشایخ روایت فضل بن حسن طبرسی می‌توان به: ابو علی طوسی، فرزند شیخ الطائفه، شیخ طوسی - حسن بن حسین، جد شیخ منتجب الدین صاحب کتاب فهرست - بکر آبادی - ابو الحسن، عبید الله بی‌هقی و شیخ جعفر دوریستی که از شاگردان شیخ مفید است، اشاره نمود. شاگردانی که توسط عالمی بزرگ و مفسر گرانقدر چون طبرسی تالیف می‌شود یکی از دو رکن اساسی را که استاد باشد یافته‌اند و اگر رکن دیگر که استعداد و تلاش شاگرد باشد را هم داشته باشند در مدتی کوتاه به مقامات بلندی دست خواهند یافت و درخشان آسمان علم و دانش خواهند شد. شاگردان مرحوم امین الاسلام طبرسی بسیارند، اما از جمله چهره‌های سرشناس آنها می‌توان به: فرزند بزرگوار او رضی الدین حسن طبرسی، صاحب کتاب شریف مکارم الأخلاق - ابن شهر آشوب مازندرانی، مؤلف کتاب معالم العلماء - شیخ منتجب الدین صاحب فهرست - قطب الدین راوندی - عبید الله بن جعفر در شاذان بن جبرئیل قمی اشاره نمود. بزرگانی چون بی‌هقی وقتی سخن از تألیفات طبرسی به میان آورده‌اند تألیفات او را «کثیر» دانسته‌اند، که طبرسی دارای تألیفات زیادی است. دست ما رسیده به 20 عنوان نمی‌رسد و قطعاً تألیفات او بیشتر از این مقدار بوده. از جمله کتب طبرسی عبارتند از: 1 - مجمع البیان در تفسیر قرآن که در 10 جلد تألیف شده. این کتاب تفاسیر شیعه است و شهرتی جهانی دارد. 2 - الکاف الشاف من کتاب الکشاف، خلاصه‌ای است از کتاب تفسیر کشاف زمخشری. 3 - جوامع الجامع. مصنف اولین تفسیری که نویسنده بیان بود و در آن زمان کشاف زمخشری را ندیده بود اما پس از اطلاع از کتاب کشاف، تفسیر جوامع الجامع را نوشت که به طور مختصر، جامع فواید مجمع و کشاف باشد. 4 - البیان (از البیان شیخ طوسی انتخاب شده). 5 - الوافی در تفسیر قرآن. 6 - إعلام الوری بأعلام الهدی، در فضائل ائمه علیهم السلام. 7 - تاج الموالید در آنساب. 8 - الآداب الدینیة للخرناتة - النور المبین. 10 - کنوز النجاج. 11 - عدة السفر و عمدة الحزرمفسر بزرگ قرآن و عالم ربّانی، امین الاسلام طبرسی پس از حدود 90 سال زندگی سراسر تلاش و مجاهده در سال در بی‌هق از دنیا رفت. بنا بر نقل بزرگانی چون علامه سید محسن امین، طبرسی به مرگ طبیعی از دنیا نرفت؛ بلکه به دست دشمنان به شهادت رسید، اما از جزئیات شهادت او دست نیست. بدن مطهر او را از بی‌هق به مشهد مقدس انتقال داده و در جوار مرقد امام هشتم شیعیان علیه السلام به خاک سپردند. مرقد شریف او هم اکنون نیز زیارتگاه شیعیان و خاندان پیامبر علیهم السلام است. **إعلام الوری بأعلام الهدی؛** نوشته امین الاسلام، فضل بن حسن طبرسی، (متوفای 548 هجری) در بیان شرح حال و زندگی‌نامه و فضیلت‌های صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و حضرت زهرا سلام الله علیها و ائمه دوازده‌گانه علیهم السلام. مؤلف در مقدمه کتاب می‌گوید: «با گذشت زمان خواستم خدمتی انجام دهم که نتیجه و سالیان سال باقی باشد، لذا کتابی نوشتم که در آن اسامی ائمه علیهم السلام و تاریخ زندگی و وفاتشان باشد و فضائل و مناقب آنها را هم بیان کند. آیات و روایات اثبات کننده امامت جمع آوری کردم. چون پیامبر اصلی بود که ائمه شاخه‌ها و فروع آن بودند و پیامبر صاحب کتابی بود که آنان حاملان آن بودند، پیامبر سزاوارتر بود برای ذکر، لذا ابتدای کتاب را شرح صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قرار دادم و از او در خواست کمک برای اتمام آن را دارم.» (نقل با تلخیص از مقدمه کتاب) مرحوم طبرسی کتاب خود را به گونه‌ای گردآورده که مورد قبول شیعیان باشد و به همین خاطر تنها از منابع شیعه نقل نکرده بلکه از حدود 20 کتاب که منابع او می‌باشند 8 کتاب از کتب اهل سنت است و 12 کتاب از کتب شیعه. منابع اهل سنت که مورد طبرسی قرار گرفته‌اند عبارتند از: 1 - صحیح بخاری 2 - صحیح مسلم 3 - دلائل النبوة، از ابو بکر احمد بن حسین بی‌هقی 4 - کتاب المعرفة، از ابو عبید الله بن مندة 5 - شرف المصطفی، خرگوشی 6 - مقاتل الطالیین، از ابو الفرج اصفهانی 7 - عیون الأخبار، ابن قتیبة 8 - تفسیری از امام اهل حدیث در نیشابور (مشترک بین چند نفر است) کتب شیعه مورد استفاده طبرسی از: 1 - کافی ثقة الاسلام کلینی 2 - عیون أخبار الرضا علیه السلام شیخ صدوق 3 - [کمال الدین شیخ صدوق 4 - الإرشاد شیخ مفید 5 - الغیبة شیخ مفید 6 - نوادر الحکمة از محمد بن یحیی 7 - کتاب أبان بن عثمان 8 - کتاب الواحدة، از محمد بن حسن بن جمهور 9 - شافی سید مرتضی 10 - التفهیم، از حسن بن حمزه حسینی 11 - الرد علی الزیدیه، از دوریستی. الرضا علیه السلام کتاب شریف إعلام الوری چهار رکن دارد و هر رکن چندین باب و فصل را در خود جای داده است. ارکان کتاب عبارتند از: 1 - بیان احوالات و شرح حال پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بیان زندگی‌نامه امیر المؤمنین علی علیه السلام 3 - بیان شرح حال ائمه تا امام یازدهم علیهم السلام 4 - اثبات امامت ائمه و بیان شرح حال و زندگی امام عصر عجل الله تعالی فرجه. اثبات امامت آن حضرت و علت غیبت و جواب شبهه‌های مطرح شده پیرامون آن جناب. یکی از مسائل در مورد إعلام الوری آن است که این کتاب از حیث محتوا و ترتیب ابواب و چینش دقیقاً شبیه کتاب ربیع الشیعه است که منسوب به سید ابن طاووس متوفای 664 هجری می‌باشد. علامه مجلسی اینها را دو کتاب می‌داند؛ اما چون مطالب آنها یکی است از هر دو هیچ مطلبی را در بحار نقل نکرده است. در مقابل، بسیاری از بزرگان از جمله شیخ آقا بزرگ تهرانی می‌گویند: این دو تنها یک کتاب هستند و نسبت صحیح مربوط به طبرسی است. کتابی با نام ربیع الشیعه تألیف نشده به چند دلیل: اول آنکه؛ متن هر دو کتاب دقیقاً یکی است و حتی نام ابواب و ارکان و فصل‌های آنها هم تفاوت ندارد و تنها خطبه و مقدمه کتاب است. دوم آنکه؛ سید ابن طاووس نام تمام کتاب‌های خود را در بقیه تألیفاتش ذکر می‌کند و در هیچ یک از کتاب‌ها، برای خود کتابی به نام ربیع الشیعه ذکر نکرده است. سوم: آنکه طبرسی از سید ابن طاووس بوده و سید نسخه‌ای از کتاب إعلام الوری را به دست آورده و هنگامی که آن را برای شاگردان خود می‌خوانده تا آنان استنساخ کنند در ابتدا از کتاب تعریف کرد کتاب ربیع الشیعه یعنی بهار شیعه است و... و شنونده خیال کرده نام کتاب ربیع الشیعه است و چون در ابتدای آن نوشته می‌گوید سید ابن طاووس... کسانی که نسخه کتاب را دیدند سید ابن طاووس دانسته‌اند و گفته‌اند نام آن ربیع الشیعه است. "در ارزش کتاب همین بس که اکثر بزرگانی که پیرامون زندگی معصومین قلم به دست گرفته‌اند در بسیاری از ابواب نام إعلام الوری و طبرسی را به عنوان منبع نقل خود ذکر کرده‌اند. از جمله سید محسن امین در اعیان الشیعه در شرح حال ائمه بسیار از إعلام الوری مطلب نقل می‌کند.